

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ตลอดระยะเวลา ๔๕ พรรษา ในการบำเพ็ญพุทธกิจพระองค์ทรงแสดงธรรมโปรดเวไนยสัตว์เพื่อความหลุดพ้น ธรรมคำสอนของพระพุทธองค์นั้น พระอรหันต์ทั้งหลายมีพระมหากัสสปเถระ เป็นต้น ได้ทรงรวบรวมร้อยกรองจัดเป็นหมวดหมู่ ตั้งแต่การปฐมสังคายนาจนเกิดเป็นพระไตรปิฎกในเวลาต่อมาจนถึงปัจจุบัน ในการศึกษาการปฏิบัติวิปัสสนากาวนาในสังวรสูตรนั้น ตามเนื้อหาของสังวรสูตร^๑ ว่าด้วยความสำรวม สรุปลงโดยย่อได้ว่า พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงแสดงความสำรวม และไม่สำรวม แก่ภิกษุทั้งหลายว่า ความไม่สำรวม ได้แก่ ถ้าภิกษุเพละเลพิน เชนมม ยึดติดรูปที่พึงรู้แจ้งทางตา เสียงที่พึงรู้แจ้งทางหู กลิ่นที่พึงรู้แจ้งทางจมูก รสที่พึงรู้แจ้งทางลิ้น โผฏฐัพพะที่พึงรู้แจ้งทางกาย และธรรมารมณ์ที่พึงรู้แจ้งทางใจที่น่าปรารถนา น่าใคร่ น่าพอใจ ชวนให้รัก ชักให้ใคร่ พาใจให้กำหนัดนั้น มีอยู่ ภิกษุนี้พึงทราบว่ เรากำลังเสื่อมจากกุศลธรรม ความสำรวม ได้แก่ ถ้าภิกษุไม่เพละเลพิน เป็นต้น เธอพึงทราบว่ เราไม่เสื่อมจากกุศลธรรม

ในทางพุทธศาสนา สังวร มีความหมายคือ ความสำรวม ความระวัง ปิดกั้นบาปอกุศล มี ๕ อย่าง คือ ๑) ปาติโมกขสังวร สำรวมในปาติโมกข์ หรือศีลสังวร สำรวมในศีล ๒) สติสังวร สำรวมด้วยสติ ๓) ญาณสังวร สำรวมด้วยญาณ ๔) ขันติสังวร สำรวมด้วยขันติ ๕) วิริยะสังวร สำรวมด้วยความเพียร ซึ่งหมายรวมถึง ความสำรวม ความระวัง ปิดกั้น ในทวาร^๒ ทั้ง ๖ หรืออินทรีย์ ๖ มี ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ จากอารมณ์ทั้ง ๖ ที่มากระทบ คือ รูป รส กลิ่น เสียง โผฏฐัพพะ ธรรมารมณ์ กล่าวคือ เมื่อตามองเห็นรูป หูได้ยินเสียง จมูกได้กลิ่น ลิ้นลิ้มรส กายสัมผัสโผฏฐัพพะ ใจรับรู้ธรรมารมณ์ ไม่ให้เพละเลพิน หลงไหล ยึดติด ในสิ่งที่น่าปรารถนา น่าพอใจ น่ารัก น่าใคร่ พาใจให้กำหนัด จนบาปอกุศลเข้าครอบงำใจทำให้เสื่อมจากกุศลธรรมทั้งปวง โดยมีสติในการรับรู้อารมณ์ที่มากระทบนั้นๆ อยู่โดยตลอด ก็จะได้รับรู้อารมณ์ที่เข้ามากระทบนั้นอย่างถูกต้องไม่ผิดเพี้ยน เป็นไปตามความเป็นจริง จากการรับรู้ที่ถูกต้องนี้เองจึงยังผลให้ไม่ยึดติด ในสิ่งที่น่าปรารถนา น่าพอใจและสิ่งที่ไม่

^๑ ส.สพ. (ไทย) ๑๘/๙๘/๑๐๘.

^๒ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงขยาย, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ผลิธัมม, ๒๕๕๕), หน้า ๒๘.

น่าปรารถนา ไม่น่าพอใจ ไม่หลงถูกกิเลสตัณหาเข้าครอบงำใจ ซึ่งจะทำให้เกิดความเจริญในกุศลธรรม ทั้งปวง

ในทางปฏิบัตินั้นการดำเนินชีวิตโดยทั่วไปของมนุษย์โดยใช้อายตนะหรือทวาร ๖ (ผัสสะ ทวาร) คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ สำหรับรับรู้ติดต่อเกี่ยวข้องกับโลกหรือชีวิตโดยความสัมพันธ์กับโลก^๓ นั้น ด้วยความเพลิดเพลिन ความคุ้นชิน ละเลย ไม่ใส่ใจในการทำหน้าที่ของมัน ไม่มีการสำรวจ ระวัง ไม่ได้นึกถึงว่า ยังมีอายตนะทั้ง ๖ ทำงานอยู่ จนเกิดปัญหาเกิดความวิปริต เกิดความวิปลาส คลาดเคลื่อนในการรับรู้อารมณ์ต่างๆ ผิดเพี้ยนไปตามกิเลสตัณหาที่เข้ามามีครอบงำใจ จนทำให้เกิด บาปอกุศลธรรม เกิดทุกข์มากมาย อันเป็นต้นเหตุแห่งการคิดกระทำในสิ่งต่างๆ ที่เป็นไปด้วยตาม กำลังของของกิเลสซึ่งเป็นเหตุทุกข์ยากลำบากใจอีกมากมายติดตามมา

พระพุทธเจ้าจึงได้ตรัส เปรียบเทียบการขาดการสำรวจระวังในอินทรีย์ ๖ เหมือนอย่าง บุคคลที่ตกลงไปสู่กระแสน้ำ และก็พอใจเสียด้วยในกระแสน้ำนั้นๆ พอใจที่จะลอยคอที่จะว่ายน้ำเล่น อยู่ในกระแสน้ำนั้น กระแสน้ำที่คนตกลงไปนั้น หรือที่คนกระโดดลงไปนั้น ซึ่งเปรียบกระแสน้ำนั้นว่า กระแสตัณหา คือตัณหาความดีนระนทะยานอยาก และอาการที่ขอบใจพอใจสนุกสนานเพลิดเพลินที่จะลอยคอที่จะว่ายน้ำเล่นอยู่ในกระแสน้ำนั้น ก็ได้แก่ตาหูจมูกลิ้นกายและใจนี้แหละ ซึ่งเป็นสิ่งที่เป็นที่รัก เป็นสิ่งที่สำราญ^๔ ทั้งนี้ก็โดยที่ไม่รู้ว่าในกระแสน้ำคือกิเลสตัณหาที่ใช้ตาหูจมูกลิ้นกายและใจ สำหรับที่จะวิ่งเล่นผ่านเพลิดเพลินติดอกติดใจอยู่นั้น เป็นกระแสน้ำอันประกอบด้วยภัยอันตราย เมื่อปล่อยให้ ลอยไปก็จะยิ่งจมลงในห้วงน้ำลึกอันเป็นตัณหาสังขารทั้งหลาย กิเลส รากะ โทสะ โมหะ ติดอยู่ในวังวน แห่งกามคุณทั้งหลาย อันเป็นที่ตั้งของกามทั้งที่เป็นบุคคลและวัตถุสิ่งของต่างๆ ความสำคัญที่ พระพุทธเจ้าทรงตรัสเตือน ก็คือให้มีสติว่าทวนกระแสเพื่อเข้าฝั่งได้ โดยตรัสสอนให้มีความสำรวม อินทรีย์ ให้มีสติพร้อมทั้งมีปัญญากำหนดรู้ ซึ่งต้องมีการฝึกฝนอบรมพัฒนาในการปฏิบัติวิปัสสนา ภาวนา จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง

ในการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาโดยมีการสำรวจระวังในอินทรีย์ทั้ง ๖ พระพุทธเจ้าทรงตรัส เปรียบการมีสังวรเหมือนผู้มีเสาหลัก^๕ ว่าเมื่อได้เห็น ได้ยิน ได้กลิ่น ได้สัมผัสทางกาย และได้รู้ ธรรมารมณ์ โดยทางทวารทั้ง ๖ คือตาหูจมูกลิ้นกายและใจแล้วไม่ตกอยู่ในอารมณ์นั้นๆที่ทำให้น่ารัก ยินดีหรือไม่น่ารักยินดี มีการสำรวมอยู่ มีสติรู้ตามที่เป็นจริง ย่อมหลุดพ้นจากบาปอกุศลและทุกข์ ทั้งปวงได้ถึงซึ่งเจโตวิมุตติปัญญาวิมุตติ หากมีการรับรู้อารมณ์ต่างๆที่ทวารทั้ง ๖ โดยขาดการสำรวจ

^๓ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), **พุทธธรรม ฉบับปรับขยาย**, หน้า ๒๘.

^๔ สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก, **สัมมาทิฐิ**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (นครปฐม: โรงพิมพ์ สาสะพิมพ์การ, ๒๕๕๓), หน้า ๒๐๑.

^๕ ส.สพ. (ไทย) ๑๘/๒๔๗/๓๔๙.

ระวังยึดถือเอามาเกิดความกำหนัดยินดี เมื่อตายลงขณะนั้น ย่อมไปเกิดในนรกหรือสัตว์เดรัจฉาน อันเป็นโทษภัยให้ถึงซึ่งอบายภูมิได้ ซึ่งเราควรปฏิบัติในการสังวรสำรวมระวังเพื่อให้ไม่ตกอบายดีกว่า^๖

พระพุทธเจ้าทรงสอนธรรมไว้อย่างมากมาย ดังปรากฏในพระไตรปิฎก ๘๔๐๐๐ พระธรรมขันธ์ แต่มีพระสูตรอยู่พระสูตรหนึ่งมีชื่อเรียกว่า สังวรสูตร ที่กล่าวถึงความสำรวม ซึ่งมีหลักธรรมเมื่อว่าโดยองค์ธรรมแล้ว ได้แก่ ศีลซึ่งเป็นเบื้องต้นแห่งกุศลธรรมทั้งหลาย และมีส่วนสำคัญในการประพฤติปฏิบัติเพื่อการบรรลุมรรคผลนิพพาน ซึ่งจัดรวมอยู่ในมรรคมืองค์ ๘ ได้แก่ สัมมาทิฐิ สัมมาสังกัปปะ สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ สัมมาอาชีวะ สัมมาวายามะ สัมมาสติ สัมมาสมาธิ คือศีลสมาธิ ปัญญา

ดังนั้น ผู้ศึกษาวิจัยจึงต้องการศึกษาการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาในสังวรสูตร เพื่อศึกษาว่าสังวรนั้นมีความหมาย ความสำคัญ มีความเกี่ยวข้องกับศีลอย่างไร และมีความเกี่ยวข้องกับการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาอย่างไร ซึ่งจะเป็นประโยชน์เป็นโทษได้อย่างไร เพื่อที่จะช่วยให้เกิดความเข้าใจเรื่องของสังวรได้อย่างถูกต้อง และเป็นแนวทางในการปฏิบัติซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อสังคมส่วนรวมและพุทธศาสนาสืบต่อไป

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- ๑.๒.๑ เพื่อศึกษาเนื้อหาสาระสำคัญและโครงสร้างในสังวรสูตร
- ๑.๒.๒ เพื่อศึกษาหลักธรรมสำคัญในสังวรสูตร
- ๑.๒.๓ เพื่อศึกษาการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาในสังวรสูตร

๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ

- ๑.๓.๑ เนื้อหาสาระสำคัญและโครงสร้างในสังวรสูตรเป็นอย่างไร
- ๑.๓.๒ หลักธรรมสำคัญในสังวรสูตรเป็นอย่างไร
- ๑.๓.๓ การปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาในสังวรสูตรเป็นอย่างไร

๑.๔ ขอบเขตการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) โดยผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการวิจัยเป็นสองส่วน คือ ขอบเขตด้านเอกสารเพื่อกำหนดเอกสารที่ใช้ในการวิจัย

^๖ ส.สพ. (ไทย) ๑๘/๒๑๐/๓๐๓.

ครั้งนี้ และขอบเขตด้านการศึกษาเพื่อกำหนดขอบเขตเนื้อหาประเด็นต่างๆ ที่จะศึกษาในการวิจัยครั้งนี้ มีรายละเอียดดังนี้

๑.๔.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

ศึกษาค้นคว้าในคัมภีร์พุทธศาสนาเถรวาท โดยศึกษาข้อมูลจากพระไตรปิฎก อรรถกถา ปกรณ์วิเสสวิสุทธิมรรค หนังสือ ตำรา ผลงานทางวิชาการและรายงานการวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง

๑.๔.๒ ขอบเขตด้านการศึกษา

ศึกษาเนื้อหาสาระโครงสร้าง หลักธรรมที่เกี่ยวข้อง และการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาในสังวรสูตร โดยศึกษาข้อมูลจากพระไตรปิฎก อรรถกถา ปกรณ์วิเสสวิสุทธิมรรค หนังสือ ตำรา ผลงานทางวิชาการและรายงานการวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง พร้อมทั้งรวบรวม เรียบเรียงสรุป ตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้เป็นเชิงพรรณนา

๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

๑) การปฏิบัติวิปัสสนาภาวนา หมายถึง วิธีการ ขั้นตอน การปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานตามหลักสติปัฏฐาน ๔

๒) สังวรสูตร หมายถึง พระสูตรที่ว่าด้วยความสำรวม ในพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่มที่ ๑๘ พระสูตรต้นตปิฎก สังยุตตนิกาย สฬายตนวรรค ทุติยปัณณาสก์ ฉฬวรรค ข้อที่ ๙๘ หน้า ๑๐๘

๓) หลักธรรม ที่กล่าวถึงในสังวรสูตร หมายถึง อกุศลธรรม กามคุณ ๕ นิวรณ์ ๕ และอุปาทานชั้น ๕

๑.๖ ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาในสังวรสูตรฉบับนี้ ผู้วิจัยได้ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยแบ่งเอกสารออกเป็นสองส่วน คือ เอกสารชั้นปฐมภูมิ ประกอบด้วยคัมภีร์สำคัญทางพระพุทธศาสนา ได้แก่ พระไตรปิฎก อรรถกถา และปกรณ์วิเสสวิสุทธิมรรค และเอกสารชั้นทุติยภูมิ ได้แก่ หนังสือ ตำรา บทความ เอกสารทางพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย และในส่วนของงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นปัจจุบันผู้วิจัยได้ทบทวนรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้องซึ่งเผยแพร่ตั้งแต่ปีพุทธศักราช ๒๕๕๓ เป็นต้นมา มีรายละเอียดดังนี้

๑.๖.๑ เอกสารชั้นทุติยภูมิ (Secondary Source) ที่เกี่ยวข้อง

๑) พระพุทธโฆสเถระ ได้กล่าวถึงการปรับอินทรีย์ไว้ใน “คัมภีร์วิสุทธิมรรค” การทำอินทรีย์ ๕ ให้สม่ำเสมอกันโดยหน้าที่ชื่อว่า อินทรีย์ คือศรัทธาของโยคีบุคคลที่มีกำลังมาก อินทรีย์ ๔ นอกนี้กำลังน้อยแล้วไซ้ เพราะเหตุนี้ อินทรีย์คือวิริยะย่อมไม่สามารถเพื่อทำหน้าที่คือการประคอง อินทรีย์คือสติย่อมไม่สามารถเพื่อทำหน้าที่คือการปรากฏ อินทรีย์คือสมาธิย่อมไม่สามารถทำหน้าที่คือความไม่ฟุ้งซ่าน อินทรีย์คือปัญญา่อมไม่สามารถทำหน้าที่คือการเห็นแจ้งเพราะฉะนั้น ต้องลดสัทอินทรีย์ลง ด้วยการพิจารณาถึงสภาวะธรรมคือสภาวะที่เป็นจริงของสัทอินทรีย์นั้น^๗

๒) พระโสภณมหาเถระ (มหาสีสยาตอ) ได้กล่าวถึงอินทรีย์สังวรศีลไว้ในหนังสือวิปัสสนานัย เล่ม ๑ ว่าถ้าสังวรธรรม คือศีลสติปัญญาขั้นตวิริยะเกิดขึ้นในชวนจิตทางจักขุทวารการสำรวมอินทรีย์ย่อมปรากฏทางจักขุทวารภิกขุ นั้นชื่อว่าอินทรีย์สังวรศีลหมดจด ในกรณีตรงข้าม ถ้าสังวรธรรม คือความไม่มีศีลการลืมนสติความหลงความไม่อดทนและความเกียจคร้านเกิดขึ้นในชวนจิตการสำรวมอินทรีย์ย่อมไม่ปรากฏทางจักขุทวารภิกขุ นั้นชื่อว่าอินทรีย์สังวรศีลบกพร่อง^๘

๓) สมเด็จพระพุทธชินวงศ์ (สมศักดิ์ อุปสโม) ได้กล่าวไว้ในหนังสืออริยวังสปฏิปทา ว่าการเจริญวิปัสสนาเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการบรรลุเพราะวิปัสสนาญาณและมรรคญาณจะเกิดขึ้นไม่ได้หากไม่มีการกำหนดรู้สภาวะธรรมอย่างใดอย่างหนึ่งใน ๔ อย่าง คือกองรูป เวทนา จิตและสภาวะธรรม^๙

๔) พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้ให้ความสำคัญเกี่ยวกับการปฏิบัติกรรมฐานทั้งสมถกรรมฐานและวิปัสสนากรรมฐานไว้ในหนังสือพุทธธรรม พบว่าสติทำกิจสำคัญทั้งในสมถะและวิปัสสนา ในสมถะ สติคุมจิตไว้กับอารมณ์ หรือตั้งอารมณ์ไว้กับจิต เพียงเพื่อให้จิตเพ่งแน่วแนหรือจับแนบสนิทอยู่กับอารมณ์นั้น หนึ่งสงบไม่ฟุ้งซ่านไปที่อื่น ก็เรียกว่าเป็นสมาธิ ส่วนในวิปัสสนา สติกำหนดอารมณ์ไว้กับจิตหรือคุมจิตไว้กับอารมณ์เหมือนกันแต่มุ่งใช้จิตเป็นที่วางอารมณ์เพื่อเอาอารมณ์นั้นเสนอให้ปัญญาดูตรวจสอบพิจารณา คือจับอารมณ์ไว้ให้ปัญญาดูและวิเคราะห์วินิจฉัยโดยใช้จิตที่ตั้งมั่นเป็นทำงาน^{๑๐}

^๗ พระพุทธโฆสเถระ รัตน, คัมภีร์วิสุทธิมรรค, แปลและเรียบเรียง สมเด็จพระพุทธาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถระ), พิมพ์ครั้งที่ ๑๑, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ ธนาเพรสจำกัด, ๒๕๕๖), หน้า ๓๓๒-๓๓๖.

^๘ พระโสภณมหาเถระ (มหาสีสยาตอ), วิปัสสนานัย เล่ม ๑, แปลโดย พระคันธสาราภังค์, (กรุงเทพมหานคร: ประยูรสาส์นไทย การพิมพ์, ๒๕๕๕), หน้า ๑๔.

^๙ สมเด็จพระพุทธชินวงศ์ (สมศักดิ์ อุปสโมมหาเถระ), อริยวังสปฏิปทา, (กรุงเทพมหานคร: หจก. ประยูรสาส์นไทย การพิมพ์ , ๒๕๕๔), หน้า ๒๑๑.

^{๑๐} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงขยาย, หน้า ๘๒๒.

๑.๖.๒ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๑) พระครูสังฆรักษ์ชีพ ธมฺมเตโช (คู่กระโทก) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “วิเคราะห์ศีลเพื่อการบรรลุธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาท” ผลการวิจัยพบว่า ศีลเป็นปัจจัยเบื้องต้นของการปฏิบัติที่จะทำให้เกิดสมาธิ ปัญญา และทำลายสังโยชน์ โดยศีลจะทำให้บุคคลผู้ปฏิบัติมีความมั่นคงทางพฤติกรรมจิตใจ และปัญญา เมื่อมีศีลบริสุทธิ์ย่อมจะทำให้สมาธิมีความมั่นคง และเกิดปัญญามีความเห็นแจ้งตามความเป็นจริง ดังนั้น บุคคลควรตั้งมั่นในศีล เพื่อให้ข้อปฏิบัตินั้นมีความสมบูรณ์สามารถเข้าถึงธรรมในระดับโลกียะ และโลกุตตระ^{๑๑}

๒) พระพิชิต ปณณวชิโร (เหมาเหมาเตี) ^{๑๒} ได้ทำการวิจัยเรื่อง “มนทัศน์เรื่องอาหารในพุทธปรัชญาเถรวาท” ผลการวิจัยพบว่า ในภาคปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานนั้น ท่านให้มสติกำหนดรู้ทุกขสังขของรูปนาม ได้แก่ อิริยาบถที่เป็นประธาน คือ ยืน เดิน นั่ง นอน และมีสติกำหนดรู้ิริยาบถย่อย หรือกำหนดรู้อายตนะทั้ง ๖ คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ โดยมีมสติคอยกำหนดรู้ทั้งกลางวันและกลางคืนตลอดเวลา ในการกำหนดรู้ิริยาบถของวิปัสสนากรรมฐานมีส่วนที่เป็นการกำหนดรู้้อาหาร ท่านให้กำหนดรู้ในเวลารับประทาน โดยมีมสติกำหนดรู้ได้ทางลิ้นในเวลารับประทานอาหาร การพิจารณาอาหารนั้นเริ่มตั้งแต่การเข้าไปของอาหารหรือการเดินไปผ่านอวัยวะต่างๆ จนกระทั่งกลายเป็นของปฏิกูลในที่สุด ผู้ปฏิบัติเมื่อพิจารณาดังนี้แล้วจิตย่อมละเอียดขึ้นนิ่งขึ้นสามารถแยกแยะเห็นความน่าเกลียดน่ากลัวและเกิดความเบื่อหน่ายในอาหารในที่สุด

๓) นางสาวพัชรินทร์ พรชัยสำเร็จผล ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ศึกษาสังโยชน์ในการปฏิบัติวิปัสสนาตามหลักสติปัฏฐาน ๔ เฉพาะกรณี การปฏิบัติวิปัสสนาภาวนา ๗ เดือน” ผลการวิจัยพบว่า การปฏิบัติวิปัสสนาภาวนา ที่ถูกต้องสอดคล้องกับพระไตรปิฎก คือ การปฏิบัติตามหลักสติปัฏฐาน ๔ ที่ผู้ปฏิบัติใช้เป็นหลักในการเจริญวิปัสสนาภาวนา จนเห็นแจ้งในพระไตรลักษณ์ตามความเป็นจริงด้วยวิปัสสนาญาณ ว่าตัวตนไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา^{๑๓}

๔) นายสุภีร์ ทุมทอง ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาอินทรีย์สังวร” ผลการวิจัยพบว่า อินทรีย์สังวรนั้นมีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตประจำวัน ทำให้มีการฝึกจิต ทำให้เป็นผู้มีศีลดี ทำให้

^{๑๑} พระครูสังฆรักษ์ชีพ ธมฺมเตโช (คู่กระโทก), “วิเคราะห์ศีลเพื่อการบรรลุธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาท”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔), บทคัดย่อ.

^{๑๒} พระพิชิต ปณณวชิโร (เหมาเหมาเตี), “มนทัศน์เรื่องอาหารในพุทธปรัชญาเถรวาท”, *วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐), บทคัดย่อ.

^{๑๓} นางสาวพัชรินทร์ พรชัยสำเร็จผล, “ศึกษาสังโยชน์ ในการปฏิบัติวิปัสสนาตามหลักสติปัฏฐาน ๔ เฉพาะกรณี การปฏิบัติวิปัสสนาภาวนา ๗ เดือน”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒), บทคัดย่อ.

ชีวิตอยู่อย่างร่มเย็นเป็นสุข และมีความสำคัญต่อการปฏิบัติธรรมเพื่อความหลุดพ้น โดยเป็นหมวดธรรมในภาคปฏิบัติ เป็นเหตุให้สุจริต ๓ สมบูรณ์ เกิดสมาธิ เกิดปัญญา จนถึงความสิ้นไปแห่งทุกข์ทั้งปวงได้^{๑๔}

๕) นางสาวอัษฎางค์ สุวรรณมิตสระ ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ศึกษาไตรลักษณ์ในการปฏิบัติวิปัสสนาตามหลักสติปัฏฐาน ๔ เฉพาะกรณี การปฏิบัติวิปัสสนา ๗ เดือน” ผลการวิจัยพบว่า เมื่อมีสติกำหนดรูปรูปนามเป็นบันไดไปสู่ความสำเร็จในชีวิต ดังนั้นผู้ที่พบพระธรรมจริง พระธรรมแท้จึงต้องค้นพบและปฏิบัติด้วยตนเองก่อน เมื่อเราปฏิบัติไปมากขึ้นๆ จนถึงขั้นอรหัยบุคคลแล้ว เราก็จะรู้ถึงสภาวะธรรมที่กำลังเกิดขึ้นอยู่ หมายถึง ขณะที่ตากระทบรูป หูกระทบเสียง จมูกดมกลิ่น ลิ้นลิ้มรส กายได้สัมผัส และใจก็จะรับรู้อาการเหล่านั้นตามความเป็นจริง การสักแต่รับรู้อารมณ์ทางทวารทั้ง ๖ เป็นการรับสภาวะธรรมทางจิต โดยไม่รับรู้เรื่องภายนอก^{๑๕}

๖) แม่ชีสุตา โรจนอุทัย ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ศึกษาวิเคราะห์ปัจจุบันขณะในพระพุทธศาสนาเถรวาท” ผลการวิจัยพบว่า ปัจจุบันขณะ ปรากฏในคัมภีร์อภิธรรมปิฎก มีพระสัมพันธูปุทธเจ้าพระองค์เดียวเท่านั้นที่พิจารณาเห็นถึงปัจจุบันขณะได้ ส่วนปัจจุบันขณะที่ใช้ในปัจจุบันนี้ คือ อตฺถาปัจจุบัน ที่แสดงในพระสูตรต้นตปิฎก อันหมายถึง ขณะแห่งกาลเวลาที่กำลังใช้ชีวิตอยู่ในขณะนี้ เดียวนี้ ด้วยปัญญา ไม่ย้อนคิดถึงอดีตและคำนึงถึงอนาคต อยู่กับปัจจุบันขณะ ในการรับรู้ตามความเป็นจริงด้วยปัญญา ตามหลักสติปัฏฐาน ๔ กาย เวทนา จิต ธรรม เพื่อความสุขในปัจจุบันขณะต่อการดำเนินชีวิตและสู่เป้าหมายสูงสุดต่อการบรรลุถึงความเป็นอิสระจากสิ่งทั้งปวง^{๑๖}

จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่ายังไม่มียานวิจัยใดที่ทำการศึกษากิจการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาในสังวรสูตรโดยตรง เพียงแต่มีเนื้อหา ความสอดคล้องและใกล้เคียงซึ่งผู้วิจัยได้นำมาศึกษาทบทวนซึ่งมีเนื้อหาหลักธรรมในการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาในสังวรสูตรต่อไป

^{๑๔} นายสุรสิทธิ์ ทุมทอง, “การพัฒนาอินทรีย์สังวร”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔), บทคัดย่อ.

^{๑๕} นางสาว อัษฎางค์ สุวรรณมิตสระ, “ศึกษาไตรลักษณ์ในการปฏิบัติวิปัสสนาตามหลักสติปัฏฐาน ๔: เฉพาะกรณี การปฏิบัติวิปัสสนา ๗ เดือน”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑), บทคัดย่อ.

^{๑๖} แม่ชีสุตา โรจนอุทัย, “ศึกษาวิเคราะห์ปัจจุบันขณะในพระพุทธศาสนาเถรวาท”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓), บทคัดย่อ.

๑.๗ วิธีดำเนินการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาในสังวรสูตรฉบับนี้ เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) ผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนการวิจัย ดังนี้

๑.๗.๑ รวบรวมข้อมูลจากเอกสารชั้นปฐมภูมิ (Primary source) ได้แก่ พระไตรปิฎก อรรถกถา ปกรณ์เสสวิธีสุทธีมรรค

๑.๗.๒ รวบรวมข้อมูลจากเอกสารชั้นทุติยภูมิ (Secondary source) ได้แก่ และหนังสือ ตำรา วารสาร บทความทางวิชาการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๑.๗.๓ นำข้อมูลมาเรียบเรียงและตรวจสอบความถูกต้องกับคัมภีร์พระไตรปิฎก

๑.๗.๔ ศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลและสรุปความถูกต้องงานวิจัย

๑.๗.๕ ตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์โดยอาจารย์ที่ปรึกษาและผู้เชี่ยวชาญ

๑.๗.๖ นำข้อมูลที่ผ่านการตรวจสอบมาแก้ไข ปรับปรุง พร้อมนำเสนอผลงานวิทยานิพนธ์

๑.๘ ประโยชน์ที่จะได้รับ

๑.๘.๑ ทำให้ทราบเนื้อหาสาระสำคัญและโครงสร้างในสังวรสูตร

๑.๘.๒ ทำให้ทราบหลักธรรมสำคัญในสังวรสูตร

๑.๘.๓ ทำให้ทราบการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาในสังวรสูตร